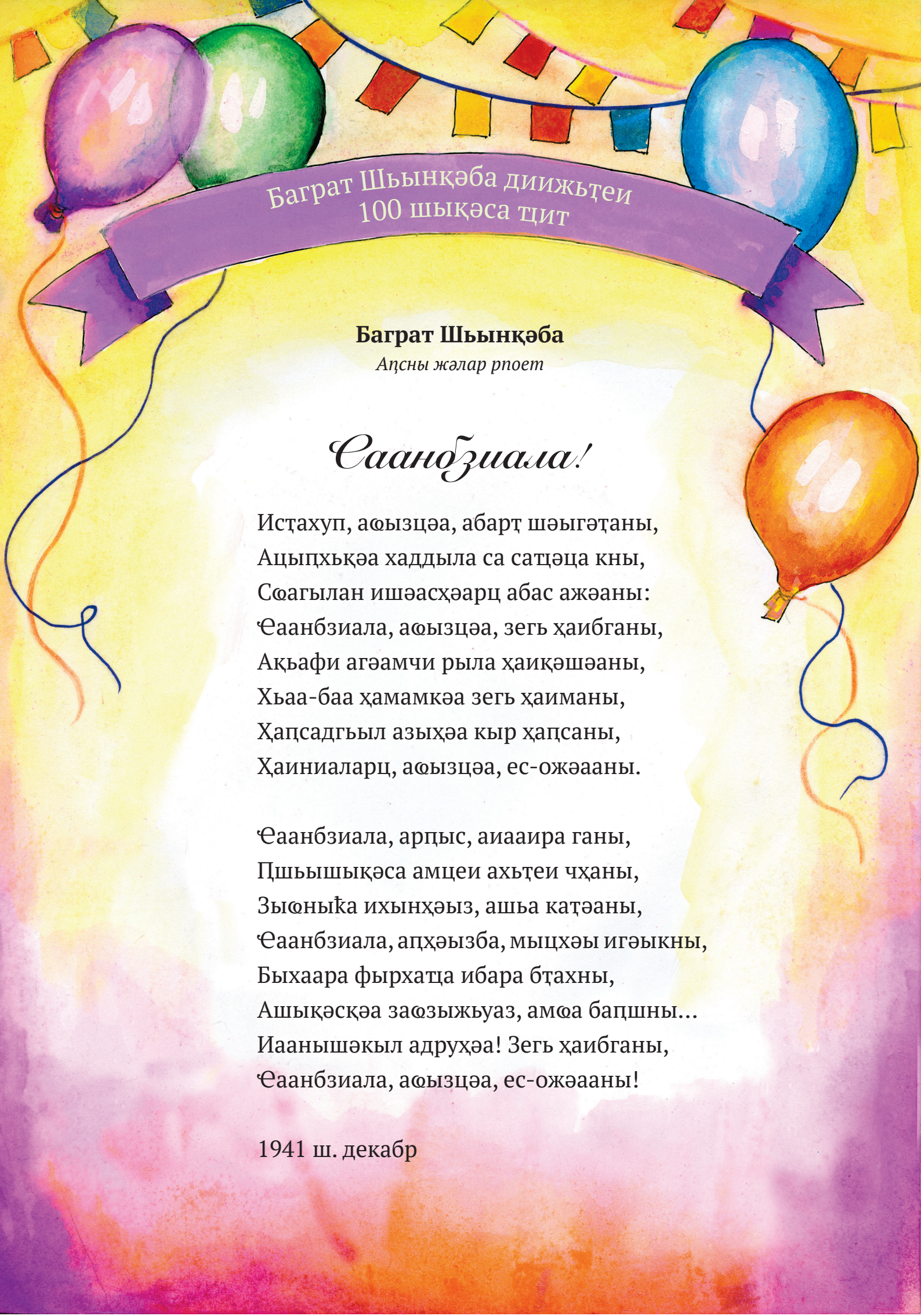

АМЦАБЗ

№ 1, 2017

Баграт Шьынқәба диижътеи
100 шықәса тит

Баграт Шьынқәба

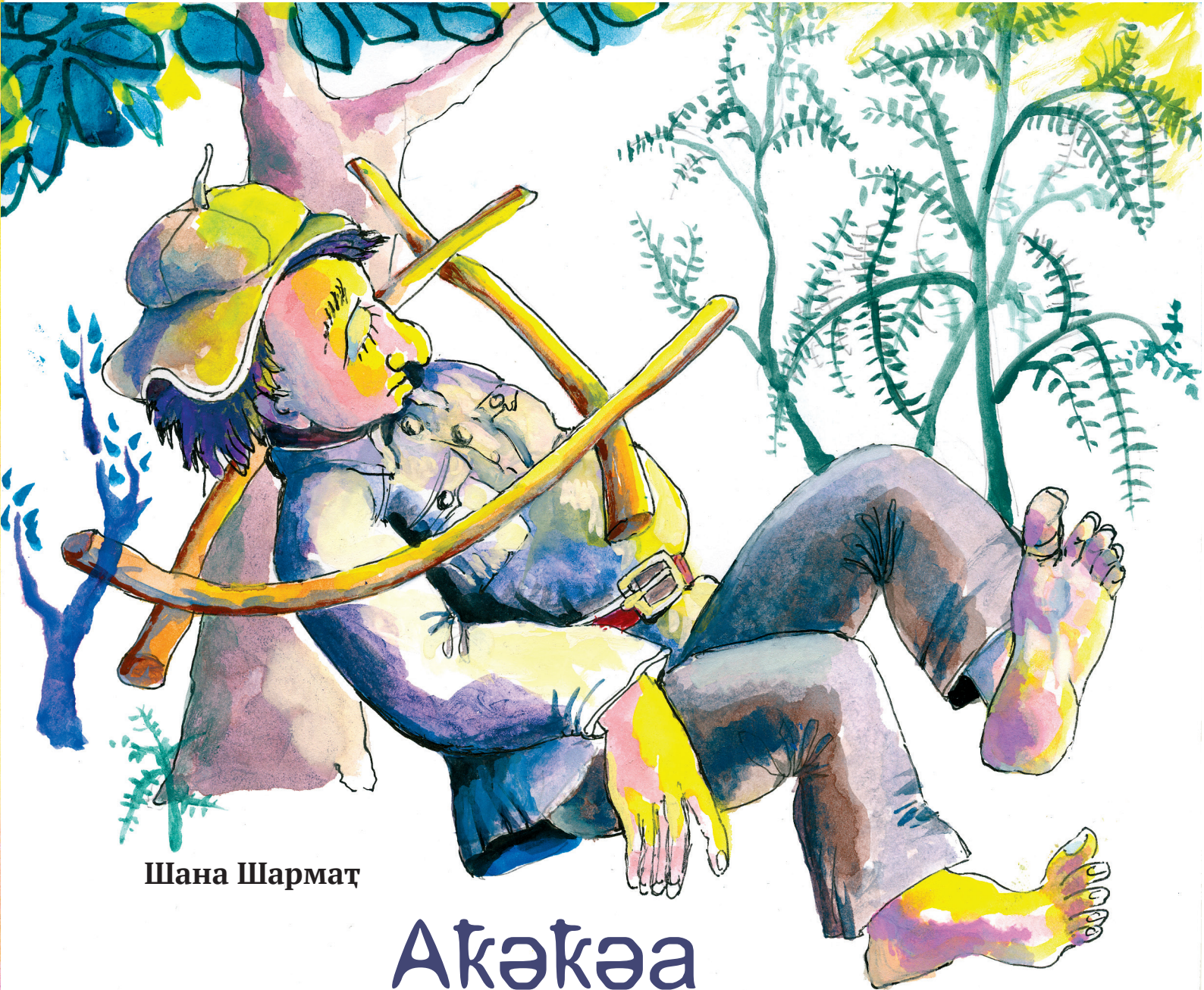
Ақсны жәлар рпоет

Ғаанбзиала!

Истахуп, афызцәа, абарт шәыгәтаны,
Ацыпхьқәа хаддыла са сатцәа кны,
Сәагылан ишәасхәарц абас ажәаны:
Ғаанбзиала, афызцәа, зегь хәибганы,
Ақьафи агәамчи рыла хәикәшәаны,
Хьаа-баа хәмамкәа зегь хәиманы,
Хәпсадгьыл азыхәа кыр хәпсаны,
Хәиниаларц, афызцәа, ес-ожәаны.

Ғаанбзиала, арцыс, аиаaira ганы,
Цшышықәса амцеи ахьтеи чҳаны,
Зыфныка ихынхәыз, ашьа кәтәаны,
Ғаанбзиала, ацхәызба, мыцхәы игәыкны,
Быхаара фырхатца ибара бтахны,
Ашықәсқәа зафзыжьуаз, амфа бацшны...
Иаанышәкыл адрухәа! Зегь хәибганы,
Ғаанбзиала, афызцәа, ес-ожәаны!

1941 ш. декабр

Шана Шармат

Акәкәә

Ажәабжъ

Лагәраа ргәыла Раҗта дааипылацыпхъаза уааи уара акәкәә зхартцаз иҗа хәа ихы ааишьышьуан. Лагә зныкгыы дазымтцаацызт Раҗта абри зхихәауаз, лафк ихәоит ауп кайтцеит. Дышнеиуаз ашкол акынгыы ифызцәа ркынзагыы иназеит: акәкәә зхартцаз иҗа рхәо иалагеит. Иаанагоз шизымдыруазгыы, бзиақ ишазхәамыз еиликаауа далагахъан, аха игәагыны дзатцаашаз изымызбацызт.

Дышнеишнеиуаз ифызцәа цәытчыччо дыхъзыртәны ишырхәоз гәааигзо далагеит, даарагыы илахъ еикәнатцон.

Лагә иаб Никәа ажәра-афара бзиа избоз, ишырхәо еипш, сара скны ааста уара укны хәа сасык дахъыртауаз зегъ рапхъа иара днеиуан, агәыла, азла, атахы дрыгхомызт, излархәоз ала, акыр арыжәтә илсаанзагыы агылашьа дақәшәомызт, убри ацсыуароуп ихәалон аепныхәа анирталақ.

Лагә атцара бзиан итцон, илеишәагы бзиан, артцафы ашкол аҕы азеипш усқәагы дрылалырхәуан, дагықәгәыгуан, идутцалакгы тырчча инаигзон, дхәатәхатцафын. Ирцаоцәа абра угылаз хәа иархәар ахцың еипш уа дгылазаауан. Убартқәа рзы артцафы Сеилычча хәа иалхәон. Атцыхәтәаны игәы бжыызхыз аҕәҕәа атызшәа иахаанза игәалаҕазаарагы бзиан, атцатәқәагы тырхәыцаа иҕаитцон, ажәакала, ашкол аҕы ирылыркаауаз атцаоцәа дреиуан.

Лагә зегь реиха дзыцәшәоз лапшыла ититцаахьаз Рада Мыцба, класск аҕы ицтәаз атыцха, илахар хәа акәын. Аҕәҕәа азбахә иаргы цқба издыруамызт, аха иштцәылхраз аҕара идырхьан. Абжьбатәи акласс аҕынза днеиаанза уи аҕара ихьааимгозтгы, уажәшьта дхатцоуп хәа ихы ицхьазо далагахьан.

Ҷнак Лагә аобатәи аурок ашьтахь ампыласыртаҕы игылаз атәартаҕы ихы кны дыштәаз изгәамтазакәа Рада дааидгылеит.

Даатрысын, дагыыоагылеит, аха иихәоз дақәымшәакәа даахәыцы-хәапшьха дналҕапшит. Лагә иҕаитцо дақәымшәо дшықәхаз гәазтаз Рада дааитцамхазакәа – Лагә, угәалаҕазаара ҕеимшәа збоит, угәы иалоузеи? – дтцааит лара.

– Акымзарак, акы сазхәыцуан ауп, сгәысәанзамкәа, мацкгы саабыршәеит, – налатеикит Лагә.

– Уажә аурыс литература хамоуп, сара бзиа избазом атеориатә зтцаарақәа, атцаарақәа, исцәыцәгьоуп аилкаарагы. Алитерату-ратцаара иадхәалоу, хартцафы ишахзеиталхәазгы, ихамоу аурок нагзаны исзеилымкааит, уара иутцама? – Лагә мацк длырцәажәар игәалаҕазаара шьтылхырц шылызбаз имырдыркәа Рада лызтцаарақәа нтцәомызт.

Лагә уртқәа акгы иахазомызт, изакәызеи хәычгы дугы аҕәҕәа зхартаз ица хәа еимыркьо ирыман идәықәу – дарбан хара атаацәа иахзымдыруа хтоурых тырччаа издыруа? Сзызтаарыда, исмахар еиғзар, ианбантцәо абри азцаара, ианбархаштуеи? – абас зтцаара гәартак деикәаргьежьюа дыркын.

Рада Лагә зынза илхәоз шимахауаз анылба, – атцәтцәа иасит, аурок ахь уаала, – лхәан лҕыналхеит, Лагәгы дзырга-зырго дналышьталеит. Ҷымтзакәа акласс уада иныофналеит.

Лагә игәы тыпсауан уажәы-уажә, изакәызеишь абри ахьзыртәра исыххалаз, издыруада Радагы илахахьазар, илмахар акәызтгы хәа.

Җнак Лагә иан Нушьа дналыдгылан, – икалозеи сан лахәшьа Нара лышка сцар, ашколгы ааигәоуп, қалақьуп, уа еиха атцара атцаразы атагылазаашьақәа соуеит, аабатәи акласс инаркны уатәи ашкол салгар стахуп, сабгы иабхәар даара истахуп хәа длыхәеит.

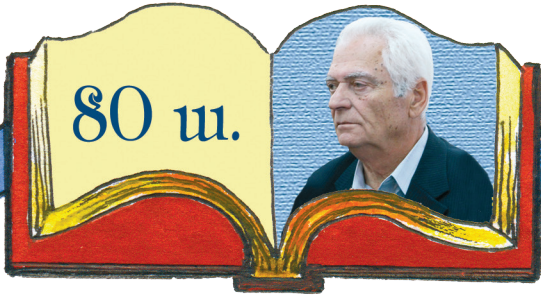
Нушьа оумашәа илбеит Лагә иихәаз, измааноузеи, акы ихьит ауп, излеилыскаарызеи хәа даагәатеит ан. Илзышьтымхуаз еидарак датцеитцазшәа деишәара-еитцараха лғыналхеит. – Нас халацәажәап, – лхәеит акароуп.

Лагә еиха дахьдухазгы пырымкит ифызцәа, изымхәозгы акәкәа азбахә ыршо ирыман ашкол акны. Радагы илахаит Лагә ус шиархәоз, аха изиархәоз лыздыруамызт. Уажәшьта Лагә иаастагы лара лакәын уи захар зтахыз.

Рада ландуи лареи даара еифызцәа бзиақәан, излалдыруаз ала, лан дыртцафын, ланду лоуп дагызаазаз, рыгәра еибагон. «Издыруада Нанду илдырыр абри азцаара, насгы иара адуцәа ирыдхәалашәа икоуп» – акыраамта дхәыцуан. Ишылцәыцәгьазгы ланду длазцааит Лагә игәы изырхьуаз азцааразы. Ланду азныказ ахәычы илахәатәым хәа лыпхьазазаргы, данакәымтца – ахымфацгашьа акырза атахуп, банду дыпсааит, уи ахәычқәа ирылабымтан, аха Лагә иаб афыжәра хтакны иман, сасыртангы акырынтә дыпхашьахьан, ауаа ргәы анцитцәа, афы дашьны арасра дылаианы дшыцәаз збаз, ахәа ауп арасра илаианы ицәо рхәан, акәкәа ихартцеит, уи зегы ирдыргәышьоит, аха бара ибхәамтан ирмахааит, лхәан, Рада ланду лыкәа-лмагра инталхәеит.

Рада ланду илылмырбазаргы, даара лгәы лнархьит. Избан атаацәа рыгхақәа ахшара гәырфатәыс изроуа?! Иазхәода Лагә? Изгәагырыда? Ишцаидикыло? Зака зцаара ртак катцатәхазеи!

Лагә иабейдыруаз иан лахәшьа лахь дцаргы, ддухаргы акәкәа азбахә азәгы ихаштран дшыкамыз, уимоу, акыр абицарақәа еимырдараны ишыказ. Акызатцәык, ус ахымфацгара улзыршоз аазаган. Аха иабакоу, измахашаз зегы ирахахьан.

80 ш.

Терент Чаниа

АМШАҒЫ

Амшаңы – лашароуп, ныхәоуп,
Ажәған ауп изныхәоу.
Ааңын ҫыхоит, адгьыл ҫыхоит,
Сгәы цыруеит, иеыхәоуп.
Амшаңы – ҫақы иаҫызам, –
Уи ипцшьоу мыш-шьароуп.
Бзиарак угәы иҫақызар, –
Уи аены иубароуп.
Амшаңы – уи иҫалашоуп, –
Еиҫу ныхәак сывам.
Амшаңы – уи гәырҫаҫхәашоуп,
– Диит атҫеи хазына.
Сара сҫацхаҫ аишәа гылоуп.
Сангьы дныхәоит пшьаала.
Аишәа иқәу кәтаҫ мацароуп, –
Дара ршьызшәа хшьала.
Сныхәа, сгәыҫра, сугәапхозар, –
Сухәоит гәыла-псыла:
Мацзак иацҫа, иҫалозар,
Ақьиара стәылаҫ.

АЗЫН

Асы леиуан иссаны,
Иблахкыган аҫсаз.
Асы шьталон шьамхахьы, –
Иқәын адгьыл абзаҫ.
Ацарақәа рыгезаны,
Заанатц ипхьарылеит.
Жьакгьы ашьта нанҫаны,
Моа хәычык ианылеит.
Рдәынак тәан аҫсы заны, –
Ох, убас ихьшәашәан,
Абжьы цар хәа иацәшәаны,
Иахәазомьыт ашәа.

ДКАХАУАН, ДФАГЫЛОН...

Асаби ихала
Дызгылом, дхэычуп.
Аха усгыы илоу
Аахирбарц дафуп.

Дкахауан, дфагылар,
Уи иацы, иахья...
Нас иара напыла
Дныкэыргон фацхья.

Дкахауан ифыцны
Дгылар игэагыны.
Аха адггыл тэыцны
Итцашэон аены.

Нас дфагылеит цшьяала,
Дахэан иара ихы...
Ус анакэха, даара
Дгылар итахын.

АКЭАРТ

Уи акэарт агэы хытхытуан, –
Имтэазацызт иаапсаны.
Зны акэчар ирахэытхэытуан, –
Фатэык иаднацхьялон зны.

Сыкакачқэа,
Сыкэчарақэа, –
Сара сбырлашқэа,
Сара сцэымза
Лашарақэа,
Ашта шэырлаша!

‘Сакы иахэом дара мрамзар,
Рангы даара ицьбаран.
Урт акы иацэшэом, избанзар,
Ирхагылан уақа ран.

Сыкакачқэа,
Сыкэчарақэа, –
Сара сбырлашқэа,
Сара сцэымза
Лашарақэа,
Ашта шэырлаша!

***

Ажәџан аштаџ икәыпсан
Аетәә-атәә.
Саргы уака сыкәызшәә,
Сыкан сгәырғьатәә.

Азла, акацшь уаханы,
Укәә итапса.
Уи калоит еихаҳаны, –
Илоутцаз иапсам...

Исыкәшәар стаҳын, аха
Иамуит, пхашьбаран...
Сцозаргь схы ахынаҳаз,
Баҳчан Ацсынра.

АХРА

Ахра дыцәоуп, амш – пхарроуп,
Пхызк итоуп иааны:
Зны ашколаз дтқак кайтцароуп,
Ма драшәароуп зны.

Дамхацәар калом, аиашаз,
Дџатқьейт дцәырҳаны.
Зны даапшит, сыцсымзар, баша –
Меышан уи аены.

АХӘЫЦЫ ИХЪАА

Еилыжәжәоуп сара سخәы,
Иахъа жәантә исхәаргы.
Икәҳәан иказар стаҳын, –
Сан исалымхәаргы.

Зных исырбаазон иара,
Нас исхәон иҫыцны.
Аха икәымтәейт цъара,
Уи сыххәә иазхәыцны.

Ссахәы сзаламхәейт аххәә, –
Шьта исхәап имзакәә,
Ахьацарч ахахәы зхәаз,
Са سخәы имхәакәә.

АХРА

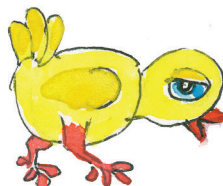
Ахра дыцәоуп, амш – пхарроуп,
Пхызк итоуп иааны:
Зны ашколаз дтқак кайтцароуп,
Ма драшәароуп зны.

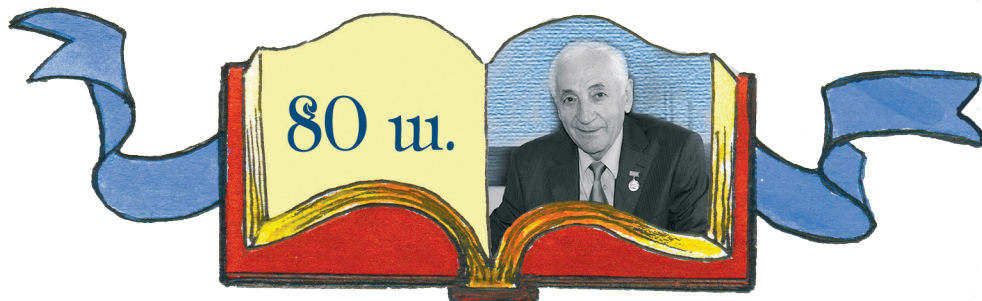
Дамхацәар калом, аиашаз,
Дџатқьейт дцәырҳаны.
Зны даапшит, сыцсымзар, баша –
Меышан уи аены.

АШӘАК

Ажәтцыс аишәә иахатәоуп,
Иахатәоуп акәчышьгы,
Ашьей ахши еилатәо, –
Асас – ашьхартцысгы.
Урт ирымазам бызшәак, –
Зегь акоуп, еиҫыхом.
Аха урт ирхәон ашәак, –
Аапынра зырҫыхоз.

Цьума Ахэба

НАРТАА РЫМЦАЖЭЛА

Алакэ

Дмыцэазакэа иаалыршеит бжэ-фык аишыцэа ран Сатанеи Гэашья, дахыцэоз ахан хытцэцара, хахэла ичапаз амардуан дналбаан, ашта тбаатыцэ дныкэгылеит.

Лшьапкэа хтын, илнырит адгьыл ахышэашэара ишафыз – иааигэахон азын.

Дфатцапшит ажэфан харакы. Ацтакэа рэыршон, афадарахь ажэфан иатцаз шкэакэан, алада – еикэатцэан. Ацта шкэакэа ирыцрытцуаз апша, итцааршэха ихышэашэан.

Даалырцшыр дацэшэо, лыбжбы нытцакны:

– Сасрыкэа, уаапшхьюума?

– Шаанза бызгылеи? – абартца даакэгылеит лычкэынцэа реитцбы.

– Иахантэарак сыцэамызт. Анашана исанахэеит, уашыцэа удафара баапск ишақэшэаз. Издыруан хьзы рхара ишцоз. Ицеит афодака. Ажэфан уатцапш, уака инахараны ажэфан иатчачу аптакэа апсы рылазам, ихышэашэоуп, урт рнафс, адгылаф итцааны ишьтоуп.

– Ибхэеи, ибымдыруеи, убрахь, афодакоуп иахьцаз бычкэынцэа.

– Сашья, уцэажэашья сгэапцхом. “Бычкэынцэа ракэымкэа, сашыцэа ухэар еиғын, – фэалтит, ашэ аартны абартца иаакэгылаз, лыпцшзара адагы, икэышыз Нартаа рахэшья затцэ, апшза ссир Анана Гэында.

– Башыцэа хьзырхара амфа ианыкэлоз рхы абадырхеи, ирхэеи? – дналазцааит Сасрыкэа.

– Афада, ахара хцоит рхэеит.

– Уара узрыцымцеи? – дналазцааит Сатанеи Гэашья.

– Ибымдыруеи ишысзыкоу?! Сатэарбом.

– Уи нак иухаршт! Анашана исанахэеит удафара хьантак иакэшэеит уашыцэа. Урыцхраа, уда псыхэа рымазам.

Сатанеи Гэашья лажэа иамазкуадаз!

Бзоу дақэтэаны днеиуан Сасрыкэа акы дааннамкыло. Ус данцшы

ацэхэыраҕы ибеит иашыцэа, аха ишпейбеи? Амщэҕыа ирықэшэаз хылцак рхоуцртэ еиланацалеит. Ачыхь баацсы ирысыз, рыцқэа еихамгыло, антцэара иаҕуп.

– Ҳаит, абаацсы ишэыхьзеи?! – ибжыы нарықэиргеит Сасрыкэа.

– Аа, Сасрыкэа, Сасрыкэа! Уара уҳашьоуп, уҳаигьуп. Ҳантцэоит, абаацсы, уҳацхраа! – рхэеит аишыцэа, еилауазыруа.

– Шэымшэан, аҳаҳаи, ара сыкоуп! – ихэан, ахыци ахэымпали ааирхиан ажэџан дџатцацшит Сасрыкэа.

Ажэџан кахха еилган, аетцэақэа кыдычца еилаарцыруа икыдын.

Сасрыкэа аҳа нагэыдитцеит иреихаз иатцэак. Уи жжаза ишлеиуаз иашыцэа рыгэта инкаҳаит. Зыцқэа еихашэны иказ Нартаа аетцэа иакэшаны иаагылт реырцхауа.

– Ишэыстаз аетцэа, уи амца еиқэшэырха, – ихэан, насгы амца еиқэырхашьас иказ нархэаны, арашь днақэтэан дцеит Сасрыкэа.

Амца цьарак еиқэтцаны реырцханы, рыцсы аашьаны, ижжаза амца зкыз цыргык аашьтыхны, рымџа инықэлан, Нартаа рашта акынза иааит. Инхеит интцит. Сасрыкэа имца иабзоураны.

Аха, алакэ акны ишырхэо еипш, иаалыркьаны азхыттра калеит. Амшын иаџызахеит Нартаа рзиас Кэбина.

– Арака нхашья ҳамазам, итцегы иҳатцалоит азы, ҳахтцэароуп, – лхэеит Сағанеи Гэашья.

Ҳэаа змазамыз адэеиужь акаршэра ааныжьны, реынархеит абға (ашьха) ҳаракқэа рышка.

Хыхьза иџхалан, ага (амшын) ашка инацшит.

Ишнеи-шнеиуа ирықэпхоз амра ажэџан агэы ааныжьны, агака аеыларкэра иаҕын, ашэахэақэа зны икацшьхо, даеазны иаацэышхо, урт ашэахэа реатаны абға ақэцэанза ирыхэацшуан абғаби абғацьмеи.

Иааилашэшэуаны еипш, иналбааит агаҕа ашка, аетцэа-амца еиқэырханы.

Итынчза ииаз ага, аракагы, алакэ акны еипштцэкья, иаалыркьаны, иаҳа-иаҳа иацло Нартаа ахьтэз ирытцало, амшын атра атыттра ианалага, икарцо рзымдыруа, рхы кны иштэаз:

– Шэзырџы! – ауаџы ибызшэала ҕаанатит аетцэа-мца, – азхыттра

сара исышьтоуп, схэены сашьырц шэара, Нартаа шэхэштэара рцханы, шэидгыларц иахьыкатцаз азыхэан исызгэааит ажэѡан.

– Икахцари? – ѡаалтит Нартаа ран, иаха-иаха изыцлоз амшын дхьцшыло.

Икарцаша ранахэеит аетцэа-мца.

Ижжаза изкыз, идумыз апырғы аашьтырхын, анаара, ахаракыра, иаѡалеит. Уажэшьта аранза иааирым ахьыргэахэуаз дэхэыцшк аѡы. Афархькэа амѡкэа нақэыртцан иаакэшаны инатэеит.

Еиқэыртцаз амца, хэычы-хэычла ибылуа, хэыштэара бзиақ акара ахэа аныкала, Сатанеи Гэашья, лыкэа итатцаны, агаѡа акынтэи иаалгаз, тацкэым дук иакарамыз, ашэаза еипш ишкэакэаз ахахэ, аѡыцэаара иаѡыз амца иналалыршэит.

– Сыцкэынцэа еиқэзырхаз, ухагымхааит. Уахтахаанза, уцэаз, – дныхэа-ныцхьан, ахэа нақэлыцсеит Сатанеи Гэашья. Ахэыштэара ааныжьны иаха иахьыхаракыз инатэеит, азхьытра уанза изѡеиуам хэа агэра ганы.

Ижэпаза ирхатэаз атцх, амра ашэахэа иаарзытызшэа, ианаацэылаша, аетцэа-мца ахьыртэахыз ахэыштэара ашка иналбааит. Ахаан амца еиқэымызшэа иқэызэзэааны иагахьан амшын – азхьытра.

Ирықэхаз агэырѡа аарла ишьтыхуа, рылахь еиқэышышьы, ахахэ шкэакэа рцэызгаз агаѡахь иналбааит, амшын азыхэан гэагла итэны.

Ашэарах збаз агыгшэыг иаѡызаха – агэы тынчны, атыц итатэан ага-амшын.

– Сыцкэынцэа еиқэзырхаз, амца-етцэа, хатаумцан, уахзымыхьчеит! – лхэеит, лыбжы тыганы, ажэѡан датцацшуа Сатанеи Гэашья.

Убри аамтазы, амшын атцантэи иаауазшэа:

– Сыцсы тоуп, исхэаз кашэтцеит! – абжы геит аетцэа-мца.

Сатанеи Гэашья дыцшызар, амшын ацэқэырца зны инатцэахуа, нас ацэқэырца хэазаны, ашьтахь ицо апслымз еиқэара иаларшэын ахахэ шкэакэа.

Азкы иеипш, дахзызаауа иаашьтылхит Сатанеи Гэашья. Лнапы кэымшэышэ ианцаны инархэы-аархэуа дшахэапшуаз, лылацш нақэшэеит, шэарахкабгыц иеихамкэа, ауаѡыишьа иаѡызаха икацшьны.

Ус ѡаанатит аетцэа-амца:

– Еитцашьыцрада шэхэатэы еиқэшэонатцы, имьцэарц икастцоит шэхэыштэара, – абри ашьтахь Нарт Сасрыкэа ахы найқэкны, ус ѡаанатит, – унацэккыс иакароу ацыр, усмеигзакэа, исхьушьыр, амца аццхькэа аауѡачцоит.

Ари ахшыѡортцага захауа, бжь-шьхак рнаѡс итцытцуа азыхь, лыхэтала иааганы, мацэазла абыста уны ишэѡастаанза анцэа шэимшьааит.

АШЫҚӘС ҒЫЦ

Азын ҳталеит, ахыта ағалеит,
 Асы леиуеит ицшзаза.
 Ашықәс ғыц ҳафны ифналеит,
 Шытак анымкәа, иразза.
 Зегь еицдәылтцуеит, агәырға рґықәуп,
 Ацша хьшәашәа анапкәа аґьоит.
 Бабадугьы амґа дықәуп,
 Астыцға-цшзагь дихьзоит.
 Зегь еицгәырғьоит, зегь еицыґоуп,
 Таацәатцас цьарак еизоит.
 Убри азыноуп аныхәагь зыґоу,
 Убри азыхәан бзиа ирбоит.
 Ацсазкәа еилыцчо ирызгылоуп,
 Рыфны агәырғьара аапшырц.
 Шықәсык иааирц иазыцшыроуп,
 Бзиа ирбо Ашықәс ғыц!

АИААИРА

Амра ашәахәакәа реипш икаццоит Ацсынра,
 Агәырғьабжыы ықәыґуеит иахьа абра.
 Иахзааргеит аиааира иқәцоз хацәнамырха,
 Хашьцәа, ҳахәшьцәа, ҳаихәбацәа!

Алан Кәыцниа,

Б. Шьынқәба ихьз зху Ақәатәи
 абжьаратә школ №1, 4 акласс ацәағы

СЫҢСАДГЫЛ

Сахьиз, сахьдухаз сгәалашәоит,
 Ара сынхоит сара.
 Ихьча ҳәа сгәы исанахәоит
 Сыцсадгьыл Ацсынра.
 Сыцсадгьыл ахы иақәитуп,
 Исхаштрым уи бзантцы.
 Сыцстазаара зегь ацатәуп,
 Сыцсы цанатцы.

Аслан Амцба,

Ешба ихьз зху Ақәатәи
 абжьаратә школ № 5,
 11 акласс ацәағы

АБЕИЕЙ АҘАРИ

Дынхон-дынцуан иҘарыз напказак, җытраамтак иҘазартаҗы аус аниулак, иналаршә-валаршә ааигәа инхоз уаф беиак иҗынза дцалон.

Уа анапказа даннеилак, ашә днасны лыцшаахла ирхиаз ауада дныфна-шыланы ауаф-нага иҗаҗхәа ихылца ааихыхны диеихырхәон.

– Иуҗахузеи, сашә, сара сҗынтә? – диазцааит зны аҗшәма. – Избоит уаа-кәымтцакәа субарц ушаауа, нас уаасеихырхәан җымт ушцо! Акы уаргәаҗ-уазар, уҗхамшәкәа ихәа!

– Иҗабуп, шәыххь згеит! – җаҗыр дула аҗак кәаитцеит анапказа! – Сара шәара сышәҗаалоит сгәы сыҗсахырц, ауаф беиа дшынхо збарц. Уи зхы иаҗәазшәартә иҗоу җара егызмам җауп. Ихәазго, шәара җаҗыр зқәу шәгәы шәзыҗсахуам, уи афыз аҗагылазаашә шәалыхәдаауп. Избанзар, иаашәы-кәыршан иҗоу са сфызцаа ананамгацаа роуп.

АЛЫМ

Аҗшқақәа рылацаа хырымтыцызт. Макьаназ ус ибажәгәаламуа ран ашә-пқәа ирыҗагьежьюан, рсаса хәыҗқәа рахан амгәацаа иадхәазало ахш хаа иашьҗан.

Алым урт ирҗырхагамхакәа харантә игылан аҗаацаа ирзыҗшуан.

Ус аҗырцақәа ааршәшәаны, абжыы җганы иаарылахәааит. Алым җшқақәа иаразнак рылацаа хыртит, ааигәа иҗаз җсы зхоу ракәзар, ишәан илеим-бҗыжәаа ицеит. Алым җшқақәа рылацаа хыртит, ааигәа иҗаз җсы зхоу ракә-зар, ишәан илеимбҗыжәаа ицеит.

Алым җшқақәа рылацаа хызтуаз раб ахәаабжь иеипшны, ахдырра змоу аҗаацаа зны ирҗехәо, зны ирықәымчуа рхәыҗқәа аҗарадырреи амфа иашеи иазхәадырҗшуеит.

Иеиҗалгеит Сусана җаниаҗа ,

Аҗнытәи ахәынҗқарратә университет
афилологиатә факультет аҗсуа бызшәеи
алитературеи 5 акурс астудентка

ГӘУЛИ ЗЫХӘПҖА – ңсыуа хәычтәы поетуп. Уи ләымтәқәа лассы-лас-сы хрыңхөит аңсуа газетқәеи журналқәеи рдакьақәа ркны, итҗыңхөеит хаз шәкәқәаны. Уи лтәурыхтә лахынңа аңсышәала аөреи аңхәареи лылнамыршеит. Гал араион аґы диит, даазеит, аҗара ду далгеит Ақәа. 40 шықәса инарықәгәыгуа аус лухөеит Аңснитәи ахәынтқарратә университет акны. Лажәеинраалақәа рґы ихадароу темоуп Аңсны, ашьхақәа рыңшзара, аңсуа казшыа, аңсуа җасқәа. Гәули Зыхәпҗа ләымтәқәа аңсшәахь еитәрғахөеит аңсуа поезиа азқәацаәа – Пл. Бебиа, Б. Гәыргәылиа, Г. Аламиа ухәа егыртґыы. Ажурнал «Амҗабз» ари аномер ианахөо ажәеинраала ґыцқәа еитәеигеит Т. Чаниа.

Абас сабжыгеит Даду...

– Дад, убас иузхалароуп,
Абжъас уашьталар – уахьза,
Уи ласбоушәа ицхъаза!..
Абас сабжөеигеит Даду, –
Уи хдуinei аспорт датәуп.
Дацхъагылан, дықәцаоын,
Аха, ацхъа, уи дуаоын.

Сахзызауеит сыдгьыл

Сахзызауеит сара сыдгьыл,
Арха, ашьха срызгөыкуп.
Избан акәзар, уи са сыдагь,
Сышьтахь иқало иртәуп.

Амра ныхәоит

Амра ныхәоит хара хзыхәа,
Хадгьыл дықәымларц атәым
Хашта иагымхарц аөыхәа, –
Әахәас иамазарц адәы.

Шьяк хатәызар

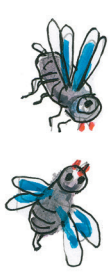
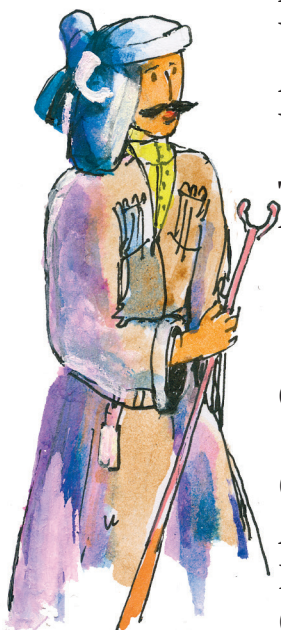
Асы леиуан, хашта шәтызаап,
Еигәыдахтап еимакны.
Шьяк хатәызар, – шьяк хатәызаит,
Еимахамкып даөакы.

Ашьхыцқәа

Ашьхыцқәа хынхәит еита,
Ашьхантә ацха рыманы.
Харва ашьхақәа иртәын, –
Иқан уа иацшөыманы.

Абга

Тынч узтәашам шьтак ухымзар,
Уи ауп абнахь уа узцаз.
Уцсыцөгьара ауп, сыцсымзар,
Убганы уара уқазтцаз.

Ашәа рхәоит

Ашәа рхылтцуеит ага, ашъха,
Анасыц иатәылоуп стәыла.
Ашәа иалшоит ҳацәа архаар,
Иалшоит ҳасасцәа ирпылар.
Ашәа рхәоит,
ирхәоит ҳа
ҳажәлар.

Ҳажәлар хәартазам уи ада!
Аха ашәа иалоу ажәа
Ҳгәы аркәандоит ҫашъарада.

Ашәа рхәоит
Азыхъ

Ацшалас,
Адәы иқәиааз акакачқәа,
Атцла ақәцән, ажъ иғалаз,
Уимоу, иахамбо амачқәа.

Адәы хнықәлап...

Бгәы пцәазеит быштәаз аоны,
Сара сыкьанцъа, сахәшъа.
Адәы хнықәлап асы цны, –
Адгъылағ уажәоуп ианша.

Аҳәаахъчао

Абцъар сымоуп,
Аҳәа сымоуп, –
Итәахъеит са схъаакәа.
Сыдгъылағ сара
сацшәымоуп, –
Исыхъчоит аҳәаакәа.

Ажәтыс

Шәа шәынсыжыит
сшәызгәыкуа,
Самағәазам азын.
Сеитәнеиуеит ахәычқәа,
Иааиуа аапын сацны.

Схәыштәарамца

Аҫадара,
Аладара,
Атцарақәа рашәа.
Абаҳчағы
Ажъ-ақаруа
Ҳзиас аамысташәа.

Дадү иаштағ
Атцәа-хаха,
Ацхарпа иаҫызоуп.
Мап ара
Сзынғылом уаҳа,
Рышкә сцоит, сахъизоуп!

Уахъ исыхоит
Сара сгәатца,
Уахъ исыпхъоит сымца.
Ахәа снахан,
Схәыштәарамца,
Снатцханы еикәыстцап.

Цис-хәыч цшын...

Итысхып ҳәа зны сағын,
Ҳазыс хәыч асахъа.
Цисгъы стых ҳәа исзыпшын, –
Апатцақәа цхъахән.

Изаазада уи асы?

Асы лейуеит цыра-цыра,
Ибыбышза, ицшзаза.
Истахын игәыдыскылар,
Аха мацзак иара цан.

Даргәыргъазаап азын хамта, –
Дсатцааит зғаб хәычык иацы:
Шъыри, шъыри, изаазада,
Абас ажәәанағ асы?

Акэата мзышса

Алакэ

Апхынра иашыкьымтан. Акэата хэыцкэа хнахырц аеырхэацны ихтэалан кэата дук.

Уи урт акраамтагы ирзыпшын, атыхэтэаны, раамта анааи, акакала игэылцуа иалагеит. Ак аткыс егы еигыны, ипшзаза. Игэылымцит иреихаз акэатагы, еыртцыс амазамкэа ишытан уи акраамта. Ашытахьшэа, егырт реипш, иаргы гэылцит. Агэылцраз игэылцит, аха уи егырт акэата хэыцкэа иреипшмызт. Ихызхуаз акэата иаацэымыгхеит ари, гэрамгарала иназыпшит. «Идуцэоуп, ишэишэизар, мшэан?» хэа ахы иаагашэеит. Аха ирылнакааз акэата зеипшыкам ала изсон, кэатацас, агэгы аартынчит.

Иага ус акэаргы акэатакэа иахьрылаз иахырхэаауаз угэи иахэартэ икамызт. «Шэахэапши, изакэ цэыршэагоу жэбап!» «Ас еипш икоу, хымпада, иагымзышэоуп!»

«Сара бзиа азэгы сибазом, бзиа сбашьасгы икоузеи абастцэкыа сыпшзамзар, цэыршэагак сакэзар», – ахэан акэата, инарпыртцын, ахы ахынахаз афынанахеит.

Ишнеуаз абна иатэыз акэатакэа инарылазит, аха уртгы ирыдрымкылеит, иагызхьампшит. Анаоc иказ гэыткыаган: ашэарыцацэа аакылсит азмах акны, алакэа шуан, ахэао-чаохэа ахысыбжькэа

гон. Акәата шәаны, аҗырҗсны афасара илатәан. Ахысыбжьқәа анааикәтәа, иудыруазеи шыта сыҗсы сызгозар хәа, имхьяҗшзакәа җхьяҗа еихеит.

Ааилашәшәымҗаз қәацәк аҗны инанагеит. Ақәацә аҗны инхон җакәажәыки, цгәыки, кәтыки. Аҗакәажә лхы даамҗахазо дҗон, ацгәы абҗа неитцыхуа уажәы-уажә ак ахәон, акәты, уаҗа иаурҗацоз, акәтаҗҗқәа атон – абасала, зегыы ргәы назан, ишырҗахыз иҗан.

– Уара акәтаҗҗқәа узцома? – акәата иазцаауан акәты.

– Уара абас убҗа узеитцыхуама? – ицаауан ацгәы.

– Мап, – ахәон акәата.

– Уара акгыы уаҗсазамзаап, – рхәеит зегыы еицҗакны.

Ишыҗац еиҗш, уаҗы иҗахзамкәа, изацәза агәы иаакәхеит акәата.

Аҗхынра зегь ахнагеит акәата азҗачы ихықәтәаланы. җсы зхаз зегыы ирцәымҗын, изыхдырҗкыаз азымдырзо мзышәас ирыҗхязон. Иааит җагалара. Атцлақәа ирҗышәшәаны илеиуан абыҗь җеиҗьқәа. Даара ихьҗахьеит. Аҗагылазаашья уадаҗхазеит акәата рыцҗа. Ус ишыҗаз акәымкәа, хәылҗазык, рыхәдақәа җхәа ажәҗан иааталеит җсаатә шкәакәақәак. «Ех, маҗзак иадамхаргыы ант аҗсаатәқәа среиҗшызҗгы!» – хәа агәы иааҗашәеит акәата. Уи алаҗш назықәшәаз апҗақәа ракәын.

Урҗ рааигәа анеира азымгәаҗыт акәата. Иааит ус азынрагыы. Ихьҗаха, ицааршәыраха.

Акәата җсааиҗакрак җамцакәа азы ихызар акәын, мап анакәха, ихцаалон, җҗьарҗа амоур, инеидшәылагыы ицарын. Узсангыы уабанзазсо, амчқәа алзаан, азхықә аҗнықәнакит агәаҗ, иара убра иагынышыҗаҗсышан, аха, насыҗшәа, нхәҗык дазкашәеит. Уи ангәеи җа, иаашьҗыхны иман аҗныҗа дцеит.

Аҗнаҗаҗны акәата аҗсы алалеит, иҗхеит. Зегыы җалеит иара ишаҗахыз, аха, ишнеиуаз, ахәыҗқәа хәмарраха ирысын, ихҗаркцәеит. Акәата шәан, аҗны идәылҗьан, ирцәыбналеит.

Гәәкрас иҗаз зеггы ахнагеит уи абри азынразы. Аха ус, лыпхала, иааит аапынра. Амра анцәыртц, асы нықәзыт ицеит, ацаа зыхшәылаз азқәаггы кеикеиуа иаацшит.

Амра каххаа ианыцхоз аапын мшык азы азтачаҗны алацш нарықәшәеит тагалан зны иабахъаз ацсаатә мцәыжәәа шкәакәәқәа. «Сеимыржәжәозаргы абарт сеимырыжәжәааит», – ахәан, дара рахь афынанахеит акәата.

– Ари закә хазыноузеи! – ахәеит уи азы инхыцшыланы, асаркыа аҗнеипш, ахы анааба. Ари амзышәа хәа ззырхәоз цасатәи акәата акәмызт, ант ацсаатә хазынақәа иреиуан! Урт ианаарыларк, амцәыжәәқәа неитцнахыр атаххеит. Акәатақәа урылиааргы, апҗеипш ушыштыпраартә уқалар ауазаап ари адунеи аҗны.

Г. Х. Андерсен

Сара Ашықәс ғыц саңылазом

Ҳаңырат хәыч иан данылкәабоз ихәхәабжь агәыларанза иназон. Анаңыалбеит, ихъзеи ахәычы, абас дзырхәхәозеи хәа изырфуан.

Иан Иарна илдыруан асапын шибоз ианаашытылх инаркны ахәхәара дшалагоз, убри азы асапын зынза иухъысшьзом, зыпхала мацара хәахкәабойт хәа дыргәыбзыгны икәабара далагон, нас икалац калагәышьон. Абри аказшьа данхәычыз иаатцигаз шыта дарпысхеит анырхәозгы дзакәымтцит, уи моу ибжыи еихагы идухеит иара дышдухаз еипш.

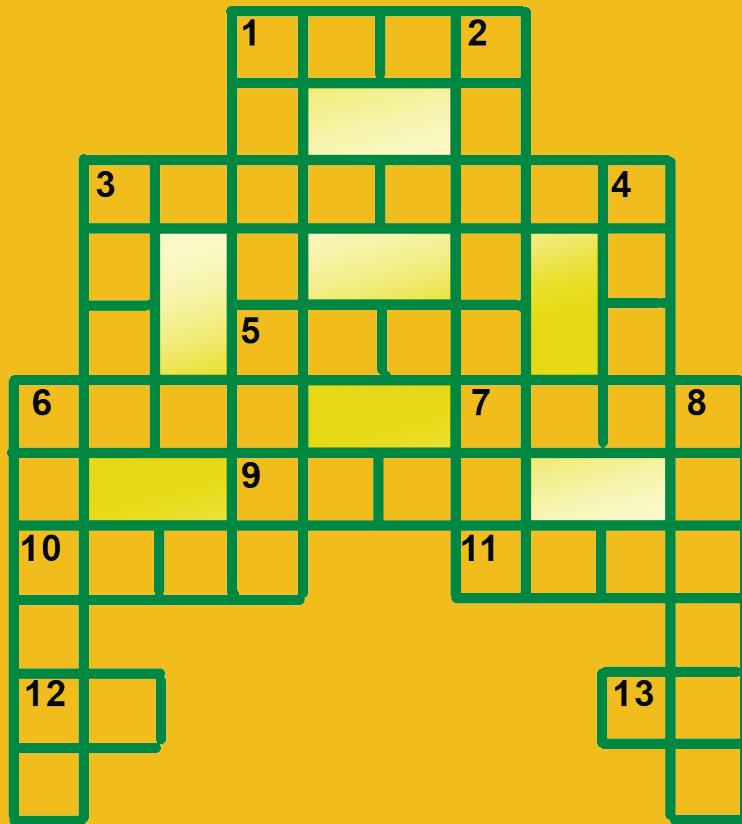
Ашықәс ғыц ааира мышкәак ракәын ибжъаз. Ишапу еипш ари аныхәазы аонкәа дрыцкәойт, рыматәа-рфытәа рызәзәойт, реыркәабойт, ажәакала, аныхәа ицкәа-шәкәа реызыкәтцаны иаңылоит.

Иарна азгабцәа аитцбацәа кәабаны рыматәакәа цсахны ицшзаза ианаалыртәа, Ҳаңырат хәыч идырит уажәшьта иара иаамтагы шааиз, уанза ианду акыр длыргәыбзыгзаргы лнапахы дылзаамгеит. Таацәашәала иааицәажәан ахәычы дыргәыбзыгны дыркәабарц иалагеит. Даара иабжьеит, Ашықәс ғыц уеымкәабакәа уаңылар калазом, хара зегы хәахкәабахъеит – ихәеит егырт имыхәошәа аниба, иабду.

Ҳаңырат дааиламхазакәа ашәхымс дныкәцалан, инапхәыцкәа кьо, – мап, мап, – сара Ашықәс ғыц саңылазом, сыегыскәабазом, шәара шәаңыл, – ихәан дышшәозгы дыфны адәахы дындәылкәеит.

Ажәеихда аңаккәа: Чарирама, цшахәала, Хәап, адац, Хырзаман, Габлиа, бнан, амал, акат, ац, Антица, гәым, Чагә, амца, ир, амшә.

Ажәеиҥда

Армарахьтә арғьарахь:

1. Қытоуп. 3. Ацснытәи афилармонияҕы иеиҕекааз асатиратә театр. 5. Гыгшәыгуп. 6. Арыцхашьара издырзом, ... уи изтоу. 7. Апҳара зхылтцуа. 9. Амазара. 10. Азнырцә ... иҕаз. 11. Д. Гәлиа иажәеинраала «Атцysi ахәыҕәи» актәи ацәахәа аҕынтә. 12. Наполеон ... иман Москва ақалақь дажәлеит. 13. Атцәахә акнаҳага.

Хыҕынтә ҕаҕа:

1. Хатца хьзык. 2. Сима ..... днәиуан. 3. Жәабжьхәаоҕык ихьз. 4. Атцла злагылоу. 6. Жәлоуп. 8. Цхәыс хьзуп.

АМЦАБЗ

№1, 2017

АРЕДАКТОР ХАДА ИННА АХАШЦХА

Аредакциатә еилазаара:
Е. Ажьба (аредактор хада лхатыпуао,
атакзыцхькәу амазаныкәгао),
А. Гогәуа, Гә. Кәыцниацха,
В. Цәыцьба (асахь. редактор),
Н. Кәыцниа (ақәша аредактор).
Компиутерла еикәлыршәеит С. Сазба,
акьыпхьоы Н. Кәарчиацха.
Акорректор Ц. Киутцха.

Ажурнал сахьала еикәиршәеит
В. Цәыцьба

Аредакция аҕызтып: 384900. Ақәа ақ.,
Ажәанба им., 9. Ател: 226-25-52

Амцабз (Пламя)

Детский журнал Союза писателей Абхазии.
Выходит один раз в 2 месяца.
Адрес редакции: 384900, г. Сухум.
ул. Званба, 9. Тел.: 226-25-52
Отпечатано ЗАО «Арашь»
г. Сухум, ул. Эшба, 168

Акьыпхьыртахь ирытоуп:
Аформат 60/84 1/8.
Аофсет кьыпхь хкы 1, 86 кь.бҕыш.
Атираж 4000.
Аҕатцапқа
Икьыпхьуп ИАЕ «Арашь» аҕны

Итыцуеит 1957 ш., лацара (май) мза аахыс